

Ceļa Zīmes

Nr. 18

1 9 5 4

M A R T S

PAAUDZU CEĻA ZĪMES JAUNAJĀM CILTIM, KAS ZEM LATVIJAS KAROGA
IZAUGUSAS UN KAS LATVIJAS KAROGAM AUG.

Apskats

MŪSU PIRMĀ IESPIESTĀ TAUTAS DZIESMA

Mūsu paaudzei vairs nenākas pārdiskutēt latviešu tautas dziesmu augsto aistētisko vērtību un daudzpusīgo nozīmi mūsu nācijas kultūrā; nešaubīdamies mēs tās pievienojam mūsu visdārgākajiem „tautas gara greznumiem”. Arī pašā dainoloģijā sperts kāds solis tālāk un jau sakopots pietiekami daudz materiāla un vēstures liecību, lai pārvarētu vienpusīgo aizspriedumu, ka latviešu tautas dziesmas nekad nav bijušas un nav varējušas būt citādas kā tikai īsas liriskas dziesmiņas, kas nepazīst ne varoņu cil-

dināšanu, ne sirotāju zobenu šķindoņas, ne sagūstīto vergu dalīšanu un asiņainu ziedojumu dieviem.

Viegli saprotams, ka tik plašā disciplinā kā tautas dziesmu pētīšanā pastāvīgi parādās (un, bez šaubām, arī turpināk nāks klāt!) jauni un atkal jauni tīrājumi un apskati. Ir dabiski, ka vai katrā rakstā, kas atskatās uz to vākšanas vēsturi, tiek pieminēts arī pirmais iespiestais latviešu tautas dziesmu teksts, nācis klajā 17. g. s. pirmajā pusē.

Uzmanīgākam lasītājam būs dūries acīs, ka šīs tautas dziesmas teksta pārspiedumi dažādās latviešu rakstniecības vēsturēs u. c. darbos bieži vien savā starpā nesaskan. Šur tur šī dziesmiņa iespiesta arī foto attēlā, bet no jaunlaicīgajām notīm redzams, ka tas nemaz nav oriģinālteksts. Par šo parādību nav ko brīnīties, jo pati grāmata ar šo pirmo iespiesto latviešu tautas dziesmu ir ļoti reta, kāpēc autoriem, sevišķi vēl emigrācijas apstākļos, ir daudzkārt nācies izliedzēties ar jaunākiem, reizēm kļūdainiem pārspiedumiem. Patiesībā istajam tekstam notis ir agrāko laiku četrstūrainā formā, tas atrodams latīniski sarakstītā grāmatā, bet pats, pieskaņojoties 17. g. s. latviešu rakstībai, iespiests gotu burtiem, skat. attēlu!

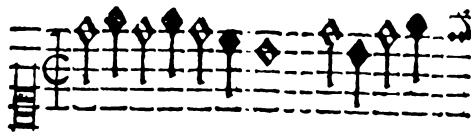
Dažs kas sakāms par šīs grāmatas *Syntagma De Origine Livonorū* autoru. Mūsu rakstos viņš pazīstams kā Tartu universitātes vēstures profesors Frideriks Mēnijs (arī Menijs) — pēc viņa vārda latinizētās formas *Fridericius Menius*. Viņa īstais vārds tomēr ir *Fridrichs Meins* (vāc. *Mein*). Ir zināms, ka viņš dzimis 1593. vai 1594. g. Voldekā, Meklenburgā, kur viņa tēvs, *Francis Meins*, bija pilsētas galva (birģermeistars); miris *Fridrichs Meins* 1659. g., domājams, *Zviedrijā*.

Plaši iesakņojies ir aplamais uzskats, it kā minētā *Fr. Meina* grāmata un tamlīdz arī viņa sniegtā latviešu tautas dziesma *Manne Balle Mamelyt...* esot iespiesta 1632. g. Istenībā tas ir noticis tikai 1635. g.

*Me Nūmerat Suij
M. Nicolaus Salan
1700*

*Fr. Meina Syntagma De Origine Livonorū
titullapa.*

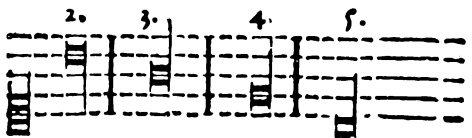
Manne Balte Mamelyl/Dob mann weene

Karlens/Mann pelyte peejulus/ Ppca

froeffte bundeling.

Hæc, quam dixi, Lettorum lingua
 est. Utuntur eodem canendi, modo
 in suo idiomate Esthones. Frequentius
 tamen hæc sequenti, quæ utriq; genti
 quasi generalis fere est, non tantum
 prædictum textum, sed quosvis etiam
 alios

Pirmas iespiestlās taulas dziesmas teksts
 un notis.

Mamelyl būtu uzrakstīta, tad gan visticamāk var domāt ne par 1632., kad Meins jau bija Igaunijā, bet par šo viņa dzīves posmu Ādažu pastorātā — tātad par kādu 1629—30. gadu.

Dažs varētu jautāt, vai šī vecā pierakstījuma vietu un laiku nevarētu palīdzēt lokālizēt un precizēt šis erotiskās dziesmiņas varianti, no kuriem 10 publicēti Barona krājumā (skat. 6. sēj. 34 388 nr.!) Tomēr jāatzīst, ka tie šīnī problēmā ir bez lielākas nozīmes, jo, pirmkārt, uzrakstīti pēc ļoti ilga laika, otrkārt, fiksēti tik savstarpīgi attālos Kursas, Zemgales un Vidzemes novados, kādi ir, piemēram, Ventspils, Dunalaka, Dobeļe un Lubāna. *Kārlis Draviņš.*

Par to nav nekādu šaubu, jo pats Meins ar šo gadskaitli datējis savu uzrunu Johanam Sitem (Skytte), ko atrod grāmatas sākumā, pie tam šis pats 1635. g. vēl pa otram lāgam minēts pašās grāmatas beigās.

Apstākļi, ka Meina darba titullapā vērojams maldinošais gadskaitlis 1632, viegli izskaidrojams: šī lappuse nav iespiesta saliktiem burtiem, bet ir vara grebums. Redzams, ka Meinam viss manuskripts ir bijis sagatavots iespiešanai jau 1632. g., tad pat izgatavojot arī titullapas klišēju līdz ar abām livoniešu figūrām (skat. attēlu!). Grāmatas iespiešana kaut kādu iemeslu dēļ tomēr novilcinājusies par saviem 3 gadiem. Tātad — pirmais latviešu tautas dziesmu teksta iespiedums datējams ar 1635. g., bet 1632. g. ir tikai laiks, kad tā bijusi jau sagatavota tirrāktā, lai to publicētu.

Ne vienā vien latviešu grāmatā var lasīt, ka Meins minēto dziesmiņu šīnī 1632. gadā esot uzrakstījis. Ar to katrā ziņā jāsaprot pierakstījums pēc kāda (vai kādu) latviešu dziedāšanas, jo citādi nebūtu bijis iespējams fiksēt melodiju. Bet ir jājautā, kur tad būtu pierādījums šādam tik noteiktam uzrakstīšanas datējumam. Taisni otrādi — mums jādomā par kādu agrāku laiku. Tā no citiem Meina darbiem ir skaidri redzams, ka viņš jau priekš 1630. g. vācis un kārtojis visādus materiālus par Livonijas vēsturi. Daļu no tiem viņš bija sakrājis jau 1621—29. g., vēl dzīvodams Polijā un Baltkrievijā, bet pa šo laiku viņš būs bijis uz kādu posmu arī Kurzemē, jo 1625. g. viņš apprecēja labi pazīstamā latviešu literāta Jura Manceļa māsu. Arī abi Meina svaini (Manceļi) esot viņam piegādājuši dažādus vēstures materiālus. Maz ticams, bet gluži neiespējams nav, ka to starpā varēja kā valodas paraugi būt arī kādi latviešu teksti un dziesmas.

Taču arī pats Meins drīz bija nokļuvis latviešu apvidos, 1629. g. iestādāmieš Zviedrijas valsts dienestā. Sākumā viņš bija par karaspēka mācītāju, pie kam feldmaršals G. Hurns (Horn) viņam uzdeva vākt materiālus sarakstīšanai Vidzemes vēsturei. Lai šādu darbu Meinam atvieglotu, viņu drīz iecēla par mācītāju pašā Rigas padurvē — Ādažos, bet jau 1630. g. Meinu gaidīja jaunā darba lauks Tartū.

Strādādams gar Livonijas pagātnes problēmām, Meins, tīri dabiski, bija spiests domāt arī par šīs zemes pirmiedzīvotāju izcelšanu un interesēties par viņu valodu. Jau stipri tālu ticis savos vēstures pētījumos, bet pats vēl istas latviešu vides apņēmts Meins bija savā Ādažu dzīves laikā, kāpēc, ja jautājama, kad dziesmiņa *Manne Balte*